

Bijstellingen ramingen economische groei

Gert-Jan van Steeg

Cijfers van het CBS over de economische groei worden regelmatig bijgesteld. Dit heeft verschillende oorzaken. De voornaamste is dat na het uitbrengen van de voorlopige ramingen aanvullende informatie over de verslagperiode binnenkomt. Deze nieuwe informatie vervangt eerder gemaakte schattingen. Bijstellingen kunnen ook te maken hebben met fouten, die bij latere ramingen worden hersteld. Ten slotte zijn er bijstellingen die te maken hebben met 'groot onderhoud', een algehele herziening van bronnen en methoden voor de samenstelling van nationale rekeningen. Dit laatste vindt eens in de vijf tot tien jaar plaats en wordt een revisie genoemd. In dit artikel wordt stilgestaan bij de volgende vragen: Hoe groot zijn de bijstellingen van de groeiramingen en hoe was dit in eerdere jaren? Hoe verhoudt zich dit tot de bijstellingen van statistische bureaus van andere landen? Wat zijn de belangrijkste oorzaken van bijstellingen en wat doet het CBS om de kans op grote bijstellingen te minimaliseren? In dit artikel staan de cijfers over het jaar 2002 centraal, omdat dit het laatste jaar is waarvoor definitieve cijfers gepubliceerd zijn. Eerder zijn er analyses geweest naar aanleiding van de definitieve cijfers over de jaren 2000 en 2001¹⁾.

De vraag naar snellere ramingen op economisch gebied wordt steeds groter. Volgens Europese afspraken moet de economische groei 45 dagen na afloop van een kwartaal gepubliceerd worden. De eerste raming voor het jaar 2002 werd gepubliceerd in februari 2003. Bij deze raming, de zogenoemde Flash-jaarraming, bedroeg de economische groei in 2002 0,3 procent. Hierna is dit cijfer enkele keren opnieuw geraamd. Bij de definitieve raming voor 2002, halverwege 2005, bedroeg de economische groei 0,1 procent. Dit betekent dus een bijstelling naar beneden van 0,2 procentpunt.

Het ramingsproces

Alvorens inhoudelijk in te gaan op de bijstellingen iets over de systematiek. In dit artikel staan de bijstellingen van de volumemutaties (dit zijn de groeicijfers) van het bruto bin-

nenlands product (BBP) en enkele andere onderdelen van het BBP centraal²⁾. De economische groei wordt zowel voor kwartalen³⁾ als voor jaren meerdere keren geraamd en gepubliceerd. De eerste ramingen over een jaar zijn gebaseerd op de kwartaalcijfers. Bij de latere ramingen is dat niet meer het geval; dan wordt een directe jaarraming gemaakt. De kwartaalcijfers moeten wel altijd consistent zijn met cijfers voor een jaar: vier kwartalen moeten op elk moment optellen tot een jaar. Dit betekent dat bij een nieuwe jaarraming de kwartaalcijfers ook moeten worden aangepast.

Het ramingsproces is in tabel 1 opgenomen. Het hele proces beslaat zes opeenvolgende ramingen. Ongeveer 45 dagen na afloop van een kwartaal wordt de economische groei voor dat kwartaal voor het eerst gepubliceerd (dit is de zogenoemde Flash-kwartaalraming). Dit gebeurt door middel van een persbericht. De cijfers worden daarnaast op StatLine, de publicatiedatabase van het CBS, geplaatst. Naast de economische groei worden bij de Flash gegevens naar buiten gebracht over consumptie, investeringen, buitenlandse handel en de toegevoegde waarde van enkele bedrijfstakken.

De eerste keer dat deze cijfers worden bijgesteld is drie maanden na afloop van het verslagkwartaal (en dus 45 dagen na de Flash-kwartaalraming). Er wordt dan opnieuw een persbericht uitgebracht, naar aanleiding van de tweede kwartaalraming (de zogenoemde reguliere kwartaalraming (RKR)). De reguliere kwartaalraming is gebaseerd op meer en gedetailleerder bronmateriaal dan de Flash-kwartaalraming, mede omdat het responspercentage van de onderliggende enquêtes en onderzoeken hoger ligt. Tevens zijn enkele schattingen vervangen door directe waarneming.

Bij de Flash-kwartaalraming over het vierde kwartaal, halverwege februari van het daarop volgende jaar, kan voor het eerst een raming gemaakt worden van de economische groei over een heel jaar. In het vervolg van dit artikel wordt voor het Flash-jaarcijfer overigens een licht afwijkend begrip gebruikt: niet het cijfer dat dan gepubliceerd wordt, maar het gemiddelde van de Flash-kwartaalramingen van dat jaar, op het moment dat deze uit-

Tabel 1
Overzicht van de BBP-ramingen

Afkorting	Raming	Publicatietijdstip
Flash (1)	Flash kwartaalraming	t + 45 dagen
RKR (2)	Reguliere kwartaalraming	t + 90 dagen
JRKR (3)	Jaarraming op basis van de reguliere kwartaalraming	90 dagen na 4e kwartaal
VJR (4)	Kwartaalramingen op basis van de voorlopige jaarraming	½ jaar na verslagjaar
NVJR (5)	Kwartaalramingen op basis van de nader voorlopige jaarraming	1½ jaar na verslagjaar
Def (6)	Kwartaalramingen op basis van de definitieve jaarraming	2½ jaar na verslagjaar

1. Overzicht kwartaalramingen verslagjaar 2002

		Publicatietijdstip																							
		2002						2003						2004						2005					
		j	f	m	a	m	j	j	a	s	o	n	d	j	f	m	a	m	j	j	a	s	o	n	d
Verslag- kwartaal	2002-I				1▶2	▶2a																			
	2002-II				1▶2																				
	2002-III								1▶2																
	2002-IV									1▶2,3	▶4														

REVISIE

gebracht werden. Hetzelfde geldt voor de reguliere kwartaalramingen⁴⁾.

De volgende jaarraming is bij de reguliere raming voor het vierde kwartaal. Deze laatste raming is in dit onderzoek ook als jaarraming meegenomen (JRKR). Naast de reguliere raming voor het vierde kwartaal is deze jaarraming gebaseerd op ramingen voor de eerste drie kwartalen. Deze kunnen inmiddels zijn bijgesteld ten opzichte van de oorspronkelijke reguliere kwartaalramingen.

In juli worden voor het eerst cijfers over het afgelopen verslagjaar⁵⁾ gepubliceerd die niet op kwartaalramingen zijn gebaseerd. Dit is de zogenoemde voorlopige jaarraming (VJR), die in de publicatie *Nationale rekeningen* wordt gepubliceerd. Tegelijkertijd worden in de Nationale rekeningen de herziene cijfers van een jaar eerder (middels de nader voorlopige jaarraming (NVJR)) en twee jaar eerder (middels de definitieve jaarraming (Def)) gepubliceerd. Op deze manier worden de cijfers van een verslagjaar dus voor het eerst een half jaar na afloop gepubliceerd en na anderhalf respectievelijk twee en een half jaar herzien. In figuur 1 wordt het ramingsproces samengevat.

In dit artikel worden dus zes opeenvolgende ramingen meegenomen, met als gevolg vijf mogelijke bijstellingen. Na de definitieve jaarraming is het reguliere ramingsproces ten einde. Daarna kunnen de cijfers alleen nog worden bijgesteld door revisies.

In 2005 zijn de resultaten van de revisie 2001 gepubliceerd. Dit is van belang voor het onderzoek naar de bijstellingen in 2002. De definitieve raming voor 2002 is namelijk na deze revisie gepubliceerd en is daarom deels gebaseerd op andere bronnen en concepten dan de eerder gepubliceerde cijfers. Daarom is een deel van de bijstelling bij de definitieve raming het gevolg van de revisie. In de volgende paragraaf wordt nader ingegaan op deze revisie en de gevolgen voor de bijstellingen.

Revisie 2001

Een revisie van de Nationale rekeningen wordt eens in de vijf à tien jaar uitgevoerd. Bij een revisie worden alle veranderingen in concepten, classificaties, methoden en bronnen die in de loop van enkele jaren aan de orde zijn

gekomen in één keer doorgevoerd in de Nationale rekeningen.

Het doel van de revisie over 2001 was vooral een herijking op de statistische bronnen. Daarbij worden nieuwe en gewijzigde bronstatistieken ingezet. Daarnaast zijn er enkele belangrijke conceptuele veranderingen in de Nationale rekeningen doorgevoerd. Deze veranderingen hebben betrekking op de registratie van de rentemarge van banken en op die van de zogenoemde Bijzondere financiële instellingen (BFI's). Verder wordt onder meer een andere prijsindex voor computers gebruikt⁶⁾.

Bij de revisie 2001 werden in eerste instantie de cijfers voor het verslagjaar 2001 (die al definitief geraamd waren) herberekend op basis van de methodiek van de revisie. De publicatie *Nationale rekeningen* 2004 (met daarin ook de definitieve cijfers voor 2002 en de nader voorlopige cijfers voor 2003), is na die tijd gepubliceerd en dus gebaseerd op de nieuwe bronnen en concepten. Om een breuk in de reeksen te voorkomen, moeten vervolgens ook alle cijfers van vóór 2001 opnieuw berekend worden.

Voor het onderzoek naar de bijstellingen van het verslagjaar 2002 heeft de revisie enkele gevolgen. De ramingen tot en met nader voorlopig (NVJR) zijn van vóór de revisie. De definitieve raming is van na de revisie en dus gebaseerd op andere bronnen en concepten. De revisie zelf heeft ook een bijstelling van de volumemutaties tot gevolg. De bijstelling tussen de nader voorlopige raming en de definitieve raming bestaat daarmee uit twee delen: een revisiedeel en een gedeelte als gevolg van 'normale' bijstellingen. Het is niet mogelijk deze delen afzonderlijk te kwantificeren. Wel is berekend dat het deel van de revisie dat betrekking heeft op conceptuele veranderingen een opwaarts effect van 0,1 procentpunt heeft gehad op de economische groei in 2002.

Bijstellingen in het verleden

In het verleden zijn de cijfers van de Nationale rekeningen regelmatig aanzienlijk bijgesteld. De gemiddelde bijstelling tussen de eerste en de definitieve raming over de periode 1990–2000 bedroeg bijna een half procentpunt naar boven. Daarnaast waren er vragen van belangrijke gebruikers van de cijfers, onder andere het Centraal Planbureau (CPB). Bij haar prognoses maakt het CPB gebruik van

cijfers uit de Nationale rekeningen. Bijstellingen van de economische groei in het verleden kunnen dus ook leiden tot bijgestelde prognoses voor de toekomst. Dit alles was eind 2001 aanleiding voor een eerste intern onderzoek naar de oorzaken van de bijstellingen bij het CBS. Uit het onderzoek kwamen de volgende conclusies:

- Er is geen eenduidige verklaring gevonden voor de structurele opwaartse bijstelling tussen de eerste en de definitieve raming van de economische groei.
- Van alle opeenvolgende ramingen voor een jaar waren de bijstellingen tussen de nader voorlopige en de definitieve raming gemiddeld veruit het grootst.
- Onderdelen van de Nationale rekeningen met een grote invloed op de bijstellingen waren de financiële en zakelijke dienstverlening, de investeringen en de buitenlandse handel.
- Het is niet wenselijk een generieke opslag op te tellen bij de eerste raming van de economische groei (om grote bijstellingen achteraf te voorkomen) als het bronmateriaal dit niet ondersteunt.

Naar aanleiding hiervan is besloten jaarlijks een onderzoek te houden naar de bijstellingen van de meest recente cijfers. In vervolg van het artikel wordt ingegaan op de omvang van de bijstellingen voor het verslagjaar 2002 en wordt een vergelijking gemaakt met eerdere jaren. Daarnaast volgt kort een vergelijking met andere landen op dit gebied en een analyse van de oorzaken.

Bijstellingen tussen de opeenvolgende ramingen voor 2002

Tabel 2 geeft een overzicht van de opeenvolgende ramingen van de economische groei voor 2002 en de daaruit volgende bijstellingen. De uiteindelijke bijstelling tussen de Flash en de definitieve raming was bijzonder klein: de economische groei werd slechts 0,09 procentpunt naar beneden bijgesteld. Bij de tussentijdse ramingen blijken echter grotere bijstellingen te hebben plaatsgevonden. Bij de nader voorlopige jaarraming werd de economische groei naar boven bijgesteld tot 0,6 (0,57) procent. Bij de definitieve raming was er juist een forse neerwaartse bijstelling van bijna een half procentpunt. Omdat de uiteindelijke bijstelling tussen de eerste en de laatste raming geen informatie geeft over de tussentijdse bijstellingen, zijn ook de absolute waarden van deze tussentijdse bijstel-

lingen in tabel 2 weergegeven en bij elkaar opgeteld. De som van de absolute waarde van de tussentijdse bijstellingen lag op 0,91 procentpunt.

Bijstellingen in de periode 1990–2002

Een belangrijke vraag is hoe de bijstellingen van 2002 zich verhouden tot die van voorgaande jaren. Tabel 3 geeft een overzicht van de bijstellingen tussen de eerste en de definitieve ramingen vanaf 1990. In veruit de meeste jaren was de bijstelling naar boven. In enkele jaren bedroeg de bijstelling bijna een procentpunt. Er waren slechts drie jaren met een (kleine) neerwaartse bijstelling van de economische groei. Gemiddeld werd de economische groei in de periode 1990–2002 met 0,42 procentpunt naar boven bijgesteld. De bijstelling in 2002 tussen Flash en definitieve jaarraming (-0,09 procentpunt) lag duidelijk onder dit langjarig gemiddelde. Bij de absolute bijstellingen is het beeld anders. De som van de tussentijdse bijstellingen van 0,91 procentpunt in 2002 lag zelfs licht boven het langjarig gemiddelde van 0,88 procentpunt (zie ook tabel 3). De tussentijdse bijstellingen in 2002 hebben elkaar grotendeels gecompenseerd.

Tabel 3
Eerste en definitieve raming BBP-groei ¹⁾

	Flash ²⁾	Definitief	Bijstelling	Absolute bijstelling
	% volumemutaties t.o.v. een jaar eerder		procentpunt	
1990	3,2	4,1	0,9	1,0
1991	2,2	2,2	0,0	0,5
1992	1,8	2,1	0,3	1,4
1993	0,2	0,8	0,6	1,0
1994	2,2	3,2	1,0	1,3
1995	2,4	2,3	-0,1	0,5
1996	2,6	3,1	0,5	0,9
1997	2,9	3,8	0,9	1,0
1998	3,5	4,4	0,9	1,0
1999	3,6	4,0	0,4	0,7
2000	3,7	3,5	-0,2	0,9
2001	1,1	1,4	0,3	0,5
2002	0,2	0,1	-0,1	0,9
2003	-0,7	-	-	-
2004	1,1	-	-	-
Gemiddeld 1990–2002			0,42	0,88

¹⁾ Alle cijfers zijn gebaseerd op de cijfers voor eventuele revisies, tenzij uitsluitend na de betreffende revisie gepubliceerd.

²⁾ Dit is een berekend cijfer dat niet gepubliceerd is. Het is het gemiddelde van de kwartaalflashes.

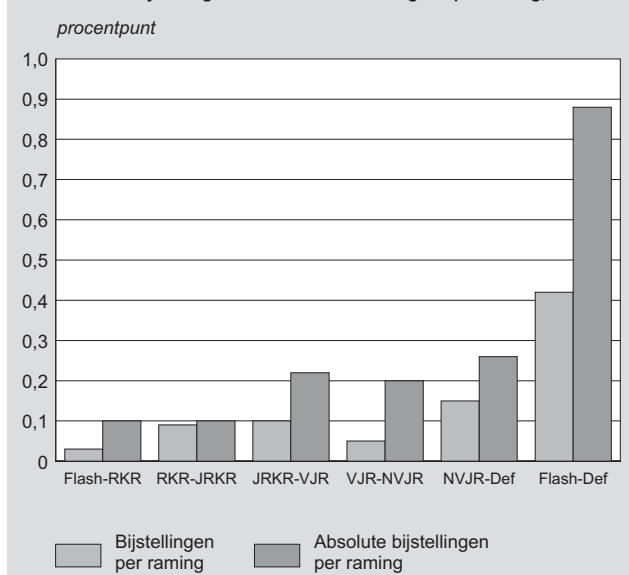
Tabel 2
Bijstellingen 2002

	Raming volumemutatie BBP (mp)	Bijstelling	Absolute waarde bijstelling
	%	procentpunt	
Flash	0,17		
Reguliere kwartaalraming	0,22	0,05	0,05
Jaarraming RKR	0,25	0,03	0,03
Voorlopige jaarraming	0,24	-0,01	0,01
Nader voorlopige jaarraming	0,57	0,33	0,33
Definitieve jaarraming	0,08	-0,49	0,49
Totaal		-0,09	0,91

Bijstellingen tussen opeenvolgende ramingen

Voor het verslagjaar 2002 waren de bijstellingen tussen de eerdere ramingen (tot en met de voorlopige jaarraming) klein. Bij de nader voorlopige en definitieve ramingen werden de cijfers relatief fors bijgesteld. Figuur 2 laat zien hoe groot de gemiddelde bijstellingen van de economische groei tussen de tussentijdse ramingen waren over de periode 1990–2002. Opvallend is dat bij iedere volgende raming de BBP-groei gemiddeld naar boven wordt bijgesteld. Over langere tijd bezien zou men verwachten dat de gemiddelde bijstelling rond de nul ligt. De grootste bijstelling vindt plaats bij de definitieve jaarraming (gemiddeld 0,15 procentpunt). Per raming is ook het gemiddelde van de absolute waarden van de bijstellingen berekend. De absolute bijstellingen liggen bij de jaarramingen duidelijk hoger dan bij de kwartaalramingen. Daarbij is er weinig verschil tussen de jaarramingen onderling; de absolute bijstellingen bij de definitieve raming zijn hier vrijwel net zo groot als die bij de andere jaarramingen.

2. Gemiddelde bijstellingen van de economische groei per raming, 1990–2002

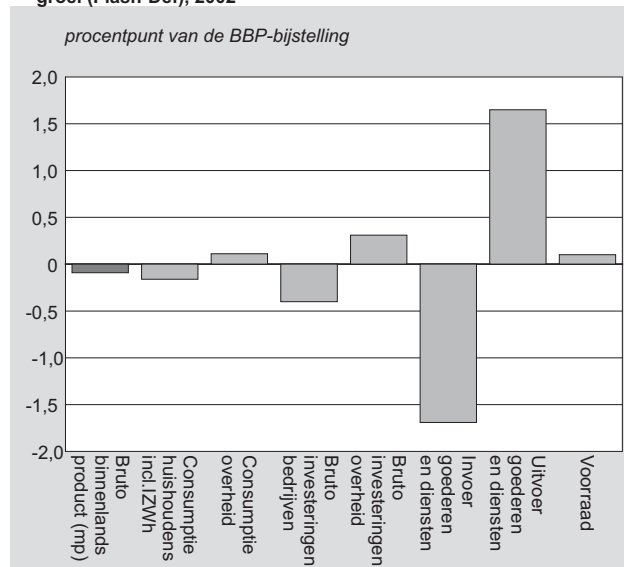

Bijstelling van de onderdelen van de Nationale rekeningen

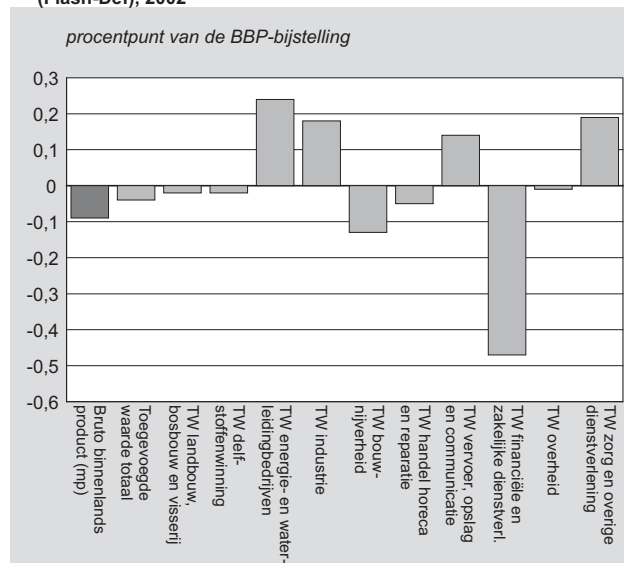
Een manier om de oorzaken van de bijstellingen te onderzoeken is door te kijken naar de bijstellingen van de onderdelen waaruit de Nationale rekeningen zijn opgebouwd. Als de bijstellingen voor een bepaald onderdeel relatief groot zijn kan dat een aanwijzing zijn dat de bron of methode voor de raming van dat onderdeel moet worden aangepast. Het BBP kan op drie manieren berekend worden: via de bestedingen, via de productie en via de inkomens. In Nederland ligt de nadruk op de eerste twee methoden. Bij de finale bestedingenmethode wordt het BBP berekend via de volgende categorieën: consumptie, investeringen, in- en uitvoer en verandering in voorraden. Bij de productiemethode is het BBP gelijk aan de som van de toegevoegde waarde van alle bedrijfstakken samen.

Figuur 3 laat zien in welke mate de onderdelen van de finale bestedingscategorieën hebben bijgedragen aan de totale bijstelling van $-0,09$ procentpunt in 2002. Deze bijdragen zijn berekend als de bijstelling van de volumeraming van een onderdeel vermenigvuldigd met de relatieve omvang van het onderdeel. De bijdragen tellen op tot de totale bijstelling van de BBP-groei. Het valt op dat de aandelen van de meeste categorieën een stuk groter zijn dan de BBP-bijstelling zelf. Het grootste aandeel hadden de in- en uitvoer. Een deel van de buitenlandse handel van Nederland betreft echter wederuitvoer. Deze wederuitvoer maakt zowel deel uit van de invoer als van de uitvoer. Bijstellingen op de invoer hebben dus vaak direct invloed op die van de uitvoer en omgekeerd en compenseren elkaar grotendeels. Ook de bijstellingen bij de investeringen hadden een relatief grote invloed op de BBP-bijstelling.

3. Aandelen van de finale bestedingen in de bijstelling van de BBP-groei (Flash-Def), 2002

4. Aandelen van de bedrijfstakken in de bijstelling van de BBP-groei (Flash-Def), 2002

In figuur 4 is voor de productiemethode de bijstelling van de economische groei verdeeld naar de (toegevoegde waarde van) in de Nationale rekeningen onderscheiden bedrijfstakken. Veruit het grootste aandeel in de BBP-bijstelling voor 2002 heeft de financiële en zakelijke dienstverlening. Deels komt dit door de relatieve omvang van deze bedrijfstak (ongeveer een kwart van het BBP), deels ook door de bijstellingen van de cijfers over de financiële en zakelijke dienstverlening. Daarnaast heeft de revisie een belangrijke rol gespeeld bij de bijstellingen voor deze bedrijfstak (zie de volgende paragraaf). Andere bedrijfstakken met een groot (opwaarts) aandeel in de bijstellingen zijn de industrie, energie- en waterleidingbedrijven en zorg en overige dienstverlening.

Bijstellingen internationaal

De meeste westerse landen publiceren ongeveer op dezelfde tijdstippen hun economische groeicijfers. Uit eerdere internationale vergelijkingen kwam naar voren dat de meeste van deze landen te maken hebben met bijstellingen die ongeveer even groot zijn als die in Nederland. Daarbij viel op dat ook internationaal de eerste raming voor de economische groei in het algemeen onder de definitieve raming ligt.

Voor 2002 is het beeld niet wezenlijk anders (zie tabel 4). De bijstelling tussen de eerste en definitieve raming was het grootst in de Verenigde Staten. Daar wordt de eerste raming overigens al 30 dagen na afloop van het verslagkwartaal gepubliceerd in plaats van na 45 dagen. Niet alleen in Nederland waren de bijstellingen voor 2002 klein. Dit geldt ook voor Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. In de Verenigde Staten werd de economische groei flink naar beneden aangepast. In Japan sloeg de lichte groei van de eerste raming om in een daling bij de definitieve raming. Uit een vergelijking van de absolute bijstellingen blijkt wel dat de tussentijdse ramingen het relatief veel fluctueerden in Nederland.

Het is van belang deze tabel niet als een soort ranglijst te zien. Enerzijds zijn er verschillen in publicatietijdstippen tussen landen onderling. Daarnaast hebben er in verschil-

lende landen revisies plaatsgevonden en is onbekend welk effect dit heeft gehad op de bijstellingen bij de definitieve ramingen. Anderzijds, en misschien wel het belangrijkste, moet worden opgemerkt dat kleine bijstellingen geen synoniem is voor kwalitatief goede ramingen. In theorie kan een minimale bijstelling bij de definitieve raming bijvoorbeeld betekenen dat er vrijwel geen nieuwe informatie beschikbaar was.

Analyse van de oorzaken

De belangrijkste oorzaak van de bijstellingen voor het jaar 2002 (en ook voor eerdere jaren) is de grote discrepantie tussen het bronmateriaal en/of de ramingsmethodiek voor de kwartaalramingen en het bronmateriaal voor de jaarramingen. De Flash- en reguliere kwartaalramingen zijn grotendeels gebaseerd op voorlopige data of schattingen. Een voorbeeld hiervan is de buitenlandse handel. Daar zijn de kwartaalramingen gebaseerd op door het CBS verzamelde maandinformatie. Het detailniveau ervan laat echter niet toe handelstotalen en -saldi te berekenen en er kan slechts een voorlopige schatting gemaakt worden voor de volumegroei. Bij de jaarramingen is er veel meer gedetailleerd datamateriaal voorhanden, waardoor dezealdi wel berekend kunnen worden. Op basis hiervan is het mogelijk een betere schatting te maken voor de volumegroei van de in- en uitvoer. Er wordt op dit moment gewerkt aan een verbeterde methode bij de Flash-raming voor de buitenlandse handel en aan het versneld verkrijgen van broninformatie.

Iets dergelijks geldt ook voor de ramingen van de industrie. De kwartaalramingen zijn gebaseerd op de door het CBS samengestelde Productie-index. Deze wordt maandelijks berekend op basis van enquêtegegevens over de productie van bedrijven. Hiermee kan een voorlopige raming gemaakt worden voor de totale productie per kwartaal. Over het totale verbruik is op dat moment echter nog vrijwel geen informatie beschikbaar, zodat om tot een raming van de toegevoegde waarde te komen hiervoor een schatting gemaakt moet worden. Bij de jaarramingen kan gebruik worden gemaakt van veel meer informatie (uit bijvoorbeeld jaarverslagen), waardoor een gedetailleerde

Tabel 4
Gepubliceerde ramingen BBP (mp) volumemutatie 2002 internationaal

Raming CBS-raming	EO 73 Flash	EO 74 JRKR	EO 75 VJR	EO 77 NVJR	EO78 Def	Bijstelling Flash-Def	Som van de absolute bijstellingen
	% volumemutaties			procentpunt			
Canada	3,4	3,3	3,3	3,4	3,1	-0,3	0,5
Duitsland	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	-0,1	0,1
Frankrijk	1,2	1,3	1,1	1,1	1,3	0,1	0,5
Japan	0,3	0,2	-0,3	-0,3	-0,3	-0,6	0,6
Nederland	0,3	0,2	0,2	0,6	0,1	-0,2	1,0
Verenigd Koninkrijk	1,8	1,7	1,6	1,8	2,0	0,2	0,6
Verenigde Staten	2,4	2,4	2,2	1,9	1,6	-0,8	0,8

Bron: OECD, Economic Outlook, nrs. 73-78; CBS, Nationale rekeningen 2002, 2003, 2004

confrontatie gemaakt kan worden tussen het totale aanbod en het verbruik van de bedrijfstakken. Dit leidt ook voor de industrie tot betere ramingen en mogelijke bijstellingen ten opzichte van eerdere cijfers.

De revisie 2001 heeft, naast de eerder gemelde algemene gevolgen, voor bepaalde onderdelen van de Nationale rekeningen specifieke gevolgen. Zo is een deel van de grote bijstellingen bij de financiële dienstverlening het gevolg van de gewijzigde registratie van de rentemarge, waardoor de raming voor met name banken fors is bijgesteld. Ook de introductie van de bijzondere financiële instellingen (BFI's) had voornamelijk gevolgen voor deze bedrijfstak⁷⁾.

Aan de bestedingenkant ondervonden vooral de ramingen van investeringen de gevolgen van de revisie. De veranderde prijsindexmethode voor computers had naar schatting een opwaarts effect van 0,5 procentpunt op de volumegroei van de investeringen. De BFI's zorgden zelfs voor een opwaartse bijstelling van 0,7 procentpunt. Deze twee conceptuele veranderingen hadden ook invloed op de ramingen van de buitenlandse handel. De volumegroei voor zowel de invoer als de uitvoer van goederen en diensten werden naar beneden bijgesteld, met respectievelijk 1,9 en 1,1 procentpunt.

Wat doet het CBS om de kans op bijstellingen te beperken?

Het onderzoek naar de bijstellingen voor 2002 heeft, naast enkele specifieke aanbevelingen voor onderdelen van de nationale rekeningen, geleid tot de volgende algemene aanbevelingen:

1. Nader onderzoek naar verschillen in methodiek tussen de kwartaal- en jaarraming, inclusief de ontwikkeling van (econometrische) methoden om de schattingen te verbeteren.
2. Betere bewaking van de uitkomsten van de opeenvolgende ramingen per onderdeel van de Nationale rekeningen.
3. Verbetering van de bronstatus voor delen van de Nationale rekeningen.
4. Nader onderzoek naar de bijstellingen van de bronstatistieken van de Nationale rekeningen.

Mede naar aanleiding van de verschillen tussen de jaarstatistieken en de kortetermijnstatistieken, die aan de Nationale rekeningen ten grondslag liggen, heeft het CBS in 2005 een onderzoek uitgevoerd naar de kwaliteit van de ramingen. In dit onderzoek zijn alle schakels van de keten voor de raming van de economische groei in hun samenhang onderzocht. Er kwam onder andere naar voren dat de bijstellingen tussen de voorlopige en definitieve ramingen van de economische groei voor een deel zijn terug te voeren op bijstellingen in het bronmateriaal. Daar-

naast werd ook geconstateerd dat onderzoek is gewenst naar mogelijkheden tot versnelling van de bronnen dan wel naar verbetering van de methodiek voor de eerste ramingen. Naar aanleiding van het onderzoek zijn enkele projecten gestart. De doelstelling hiervan zijn het verbeteren van de aansluiting tussen de jaarstatistieken en de kortetermijnstatistieken en een verbetering van de bewaking van de (tussenstappen van de raming van de) economische groei.

Conclusie

In de periode 1990–2002 lag de gemiddelde bijstelling van de economische groei tussen de eerste en de definitieve raming op 0,42 procentpunt. 2002 was een van de weinige jaren met een bijstelling naar beneden. Hieruit kan nog niet direct worden geconcludeerd dat eerder genomen maatregelen om de kans op bijstellingen te beperken resultaat hebben gehad; de bijstellingen bij tussentijdse ramingen waren wel aanzienlijk. Analyse van de bijstellingen in komende jaren moet uitwijzen in hoeverre de maatregelen effect gesorteerd hebben.

Noten in de tekst

- 1) Zie CBS, Nijmeijer en Hijman (2003): *Bijstellingen ramingen volumemutaties 2000* en CBS, Van Steeg (2005): *Bijstellingen ramingen volumemutaties 2001*.
- 2) Het CBS publiceert naast volumecijfers ook cijfers over prijs- en waardeveranderingen van het BBP en andere grootheden.
- 3) Daarbij gaat het steeds om de volumeverandering ten opzichte van dezelfde periode van het voorgaande jaar, de meest gangbare maat om economische groei te berekenen.
- 4) Het verschil is dat voor het gepubliceerde jaarcijfer de Flashraming van het vierde kwartaal en eventueel *bijgestelde* ramingen voor de eerste drie kwartalen gebruikt worden. Om de afzonderlijke ramingen in het onderzoek zo zuiver mogelijk met elkaar te vergelijken is ervoor gekozen om de bijstellingen in de cijfers voor de eerste drie kwartalen, die zijn doorgevoerd bij de Flashraming van het vierde kwartaal, niet te gebruiken.
- 5) De Nationale rekeningen hebben altijd betrekking op jaren als geheel. De kwartaalcijfers worden overigens wel herberekend (en op StatLine gepubliceerd) om aan te sluiten op de Nationale rekeningen. Nieuwe jaarramingen leiden dus ook tot bijstellingen van de kwartaalcijfers.
- 6) Zie CBS, Verbiest: *Revisie Nationale rekeningen: bijstellingen 2002*.
- 7) Zie de publicatie *Nationale rekeningen 2004 – Revisie 2001*.